

VROUWEN AAN DE MACHT

Sylvia Sroka

Inleiding

De gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2006 komen stilaan dichterbij. Voor de Vlaamse gemeenten komen er alvast enkele belangrijke vernieuwingen¹. De kieslijsten zullen evenveel vrouwen als mannen moeten bevatten en de eerste drie kandidaten kunnen niet van hetzelfde geslacht zijn. Bovendien zal de invloed van de lijststem voor de aanwijzing van de verkozenen worden geneutraliseerd.

Met dit artikel wordt wat dieper ingegaan op deze veranderingen en de gevolgen daarvan voor vrouwelijke politici.

De wetswijzigingen

*“Op elk van de lijsten van kandidaten voor de verkiezingen mag het verschil tussen het aantal kandidaten van elk geslacht niet groter zijn dan één.
De eerste drie kandidaten van elk van de lijsten mogen niet allemaal van hetzelfde geslacht zijn.”*

Met deze paragraaf uit het decreet van 10 februari 2006² werd een belangrijke wijziging aan de oude Gemeentekieswet³ aangebracht. Voortaan zullen evenveel vrouwelijke als mannelijke namen op de Vlaamse verkiezingslijsten pronken. Bij de voordracht van kandidaten moet rekening gehouden worden met de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen. Bij de eerste drie kandidaten moet steeds iemand van het andere geslacht staan⁴.

Daarnaast wordt het effect van de lijststem geneutraliseerd. De lijststem blijft dus wel bestaan en meetellen om het aantal zetels te bepalen, maar beïnvloedt niet meer de volgorde van de toewijzing⁵. Het zal de gemeenteraad een stuk democratischer maken.

Tijdens de parlementaire bespreking werd beklemtoond dat de mensen het belangrijk vinden dat zij kunnen bepalen wie namens hen zetelt : dat is nu sowieso diegene met de meeste stemmen in functie

¹ Er werden nog meer wijzigingen aangebracht aan de kieswetgeving doch hier worden enkel de wijzigingen besproken waarvan een impact op de aanwezigheid van vrouwen wordt verwacht.

² Decreet van 10 februari 2006 houdende wijziging van de Gemeentekieswet, gecoördineerd op 4 augustus 1932, de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, de wet tot organisatie van de geautomatiseerde stemming van 11 april 1994 en het decreet van 7 mei 2004 houdende regeling van de controle van de verkiezingsuitgaven en de herkomst van de geldmiddelen voor de verkiezing van het Vlaams Parlement, B.S. 10 maart 2006.

³ Gemeentekieswet van 4 augustus 1932, B.S. 12 augustus 1932.

⁴ Verslag van het Vlaams Parlement, zitting 2005-2006 d.d. 17 januari 2006, stuk 637 (nr. 4).

⁵ Teneinde volledig te zijn dient opgemerkt te worden dat de lijststem niet meespeelt voor de effectieven, maar wel voor de opvolgers.

van het aantal zetels dat behaald is. Dat de lijststem blijft bestaan, m.a.w. dat bovenaan de lijst nog een stembak kan ingekleurd worden, is goed om het aantal zetels mee te bepalen⁶.

Voor Brussel werden gelijkaardige wetswijzigingen goedgekeurd⁷.

Daar lezen we :

“Op elk van de kandidatenlijsten voor de gemeenteraadsverkiezingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest mag het verschil tussen het aantal kandidaten per geslacht niet hoger zijn dan één. De eerste twee kandidaten op elke lijst moeten van een verschillend geslacht zijn.”

Met andere woorden : de ordonnantie legt pariteit op voor de eerste twee plaatsen op de lijst, waardoor een vrouw minstens zeker is van een tweede plaats op de kieslijst. De andere nieuwigheid is dat er op de kieslijsten evenveel mannen als vrouwen moeten staan.

We komen al van ver...

Sinds 1920 kunnen vrouwen deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen. Tot 1988 echter telden de Vlaamse gemeenteraden nooit meer dan 15 procent vrouwen. Vanaf toen heeft Miet Smet gezorgd voor “stem-vrouw”-acties en voor quota.

Door het invoeren van de quotawet Smet-Tobback nam het percentage vrouwelijke verkozenen stilaan toe. In 1994 – toen een kwart van de mensen op de lijst van het andere geslacht moesten zijn – maakten vrouwen 20,3 procent uit van de gekozen gemeenteraadsleden.

Toen in 2000 de 1/3-regel effectief van kracht was, werd de vrouwelijke minderheid groter. Op 7277 verkozenen waren er toen 1971 vrouwen of 27,1 procent.

Hoewel het aantal verkozen vrouwen in de gemeenteraden op drie verkiezingen tijd dus wel ongeveer verdubbeld is, beantwoordt de participatie van vrouwen aan het lokale bestuur nog niet aan de reële verhoudingen in de maatschappij. De gemeenten lopen overigens nog altijd achter in vergelijking met andere bestuursniveaus. Dat blijkt uit volgend overzicht⁸ :

- vrouwen in gemeenteraden (verkiezingen 2000) : 27,6 %
- vrouwen in het Vlaamse Parlement (verkiezingen 2004) : 31 %
- vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers (verkiezingen 2003) : 35 %
- vrouwen in de Senaat (verkiezingen 2003) : 38 %

... maar de inhaalbeweging is nog niet ten einde

In elk van de gemeenteraden zijn vrouwen aanwezig, maar in slechts een kwart van de gevallen tellen deze één derde of meer vrouwelijke leden. In de uitvoerende colleges van burgemeester en schepenen is de participatie van vrouwen nog lager : slechts 18% van de leden van de colleges van burgemeester

⁶ Zie de overwegingen daaromtrent in het Verslag van het Vlaams Parlement, zitting 2005-2006 d.d. 17 januari 2006, stuk 637 (nr. 4), p. 15.

⁷ Ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest d.d. 17 februari 2005 ertoe strekkende evenveel mannen als vrouwen op de gemeentelijke kieslijsten te plaatsen, B.S. 9 maart 2005.

⁸ G. DECOSTER, “Meer aandacht voor evenredige participatie van vrouwen aan het lokaal bestuur na de verkiezingen van 2006. Vlaamse overheid bereidt beleidsmaatregelen voor”, *BinnenBand* april 2005, nr. 42 (<http://binnenland.vlaanderen.be/verkiezingen/BINNENBAND-artikels/april2005.htm/>).

en schepenen is een vrouw. De vrouwelijke burgemeesters vertegenwoordigen 7,5 % van alle Vlaamse burgemeesters.

Uit een analyse van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten⁹, kunnen de volgende vaststellingen weerhouden worden¹⁰ :

- vrouwen worden minder snel effectief verkozen als gemeenteraadslid
- er zetelen 78 Vlaamse schepencollege's zonder één vrouw (in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zouden vrouwen merkelijk beter scoren dan in Vlaanderen; in Wallonië daarentegen zijn de cijfers het laagst)
- hoe meer macht, hoe minder vrouwen : het percentage vrouwen zakt beduidend naar beneden als naar de uitvoerende mandaten wordt gekeken
- OCMW : het vrouwenbastion (de OCMW-raadsleden hoeven niet mee te doen aan de gemeenteraadsverkiezingen, zij worden voorgedragen door gemeenteraadsleden en verkozen door de gemeenteraad); daar staat tegenover dat het percentage vrouwen daalt naarmate de macht toeneemt : minder vrouwelijke OCMW-voorzitters
- er bestaat nog steeds een traditionele rolverdeling onder burgemeesters en schepenen : enkel en alleen voor de bevoegdheid 'gelijke kansen' zijn vrouwelijke schepenen in de meerderheid; daarna zijn het de thema's 'welzijn', 'sociale zaken', 'ontwikkelingssamenwerking' en 'kinderopvang' waarin vrouwen het best scoren
- hoe groter de gemeente, hoe meer vrouwen participeren : deze tendens keert terug in vrijwel alle functies, met uitzondering van de OCMW-raadsleden

Het effectief verkozen worden is dus nog wat anders dan op de lijst staan...

De enige manier om tot een echt paritaire uitslag te komen (waarbij evenveel mannen als vrouwen effectief verkozen worden) zou erin bestaan om kandidaten paarsgewijs te laten verkiezen¹¹. Daarvoor bestaan verschillende mogelijkheden. Het basisidee is dat de kiezer nooit enkel voor een mannelijke of voor een vrouwelijke kandidaat stemt, doch steeds voor twee kandidaten van verschillende sekse, dus voor één paar kandidaten. De vraag blijft in welke mate zulke maatregelen wenselijk is. Natuurlijk is het een nobel streven om meer vrouwen bij de politiek te betrekken maar dat moet spontaan gebeuren.

Evenwichtig kiezen

Het is niet meer dan logisch dat meer vrouwen participeren aan de besluitvorming. Dat wordt nu mogelijk gemaakt door de verplichting om meer vrouwen zich kandidaat te laten stellen. Hoewel veel politieke partijen in eerste instantie niet gewonnen zijn voor het invoeren van quota en verplichtingen, werd de 50/50-regeling op de lijsten toch goedgekeurd. Deze maatregel staat immers niet voor positieve discriminatie maar biedt vrouwen en mannen enkel een gelijke startkans, wat zou kunnen leiden tot een meer representatieve samenstelling van besluitvormingsorganen¹².

Anderzijds bestaat de opvatting dat de neutralisatie van de lijststem tegengesteld zou zijn aan de 50/50-regeling, omdat vrouwen in het algemeen minder voorkeurstemmen halen. De concrete effecten van de kieswetwijzigingen zullen daarom ook achteraf grondig geëvalueerd moeten worden.

⁹ Zie het volledige overzicht op de website van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, <http://www.vvsg.be/verkiezingen/mvindelokalepolitiek/shtml>.

¹⁰ De cijfers zijn een momentopname en gebaseerd op de stand van zaken op 22 maart 2005. Er zijn permanent individuele wijzigingen onder de lokale mandatarissen (overlijden, wissel) maar die hebben een verwaarloosbare invloed op de percentages.

¹¹ Lees Petra MEIER in D-File 4 : Vrouwen in de regering op <http://www.divazine.be/d-files/>

¹² Aldus Marleen VANDERPOORTEN tijdens de bespreking in het Vlaams Parlement, zie ook Verslag van het Vlaams Parlement, zitting 2005-2006 d.d. 17 januari 2006, stuk 637 (nr. 4), p. 10.

Het is nu in de eerste plaats aan de kiezer om ervoor te zorgen dat minstens evenveel vrouwen effectief verkozen worden. Want 50 procent vrouwen op de lijsten, betekent niet vanzelf dat ook de helft van de mandaten door een vrouw ingevuld zal worden¹³.

Veel vrouwen zullen zich voor het eerst kandidaat stellen, minder bekendheid genieten en nog weinig kunnen uitpakken met ervaring in de lokale politiek. Een vrouw die in een vorige legislatuur reeds een mandaat vervulde, staat al iets steviger in haar schoenen.

Deelnemen aan het gemeentelijk beleid is anderzijds voor een vrouw nog niet steeds evident. Ondanks alle positieve ontwikkelingen hebben vrouwen het nog steeds moeilijk met de combinatie van job, privéleven en politiek mandaat. Een goede omkadering zou hieraan kunnen verhelpen, bijvoorbeeld het houden van vergaderingen op meer vrouwvriendelijke uren en niet tijdens de 'spitsuren' van een gezin. Vrouwen zijn ook geneigd om zichzelf minder spontaan aan te bieden, kijken anders tegen taken aan dan mannen en hebben vaak ook een andere definitie van de kwaliteit van het leven. Daarom zijn ze vaak professioneel en politiek minder ambitieus¹⁴. Dat is misschien een volgend puntje waaraan kan gewerkt worden. Gelijke kansen in Vlaanderen ontwikkelde daaromtrent alvast een krachtlijnennota waarin de krijtlijnen werden uitgetekend van een beleid dat erop gericht is de politiek 'vrouwelijker' te maken.

In eerste instantie komt het erop aan de vrouwen die zich bij de vorige verkiezingen kandidaat gesteld hebben en effectief verkozen zijn, nu ook te ondersteunen, en om de vrouwen die niet verkozen werden, te overtuigen opnieuw kandidaat te zijn. Daarnaast bestaat de missie grotendeels uit het aanmoedigen van vrouwen om zich kandidaat te stellen bij de verkiezingen en een goede plaats op de lijst af te dwingen, en om vrouwelijke nieuwkomers te ondersteunen en weerbaar te maken. Tot slot, en niet onbelangrijk, gaat de aandacht ook uit naar het permanent sensibiliseren van vrouwelijke kandidaten, de politieke partijen en het grote publiek over het belang van diversiteit in de politieke besluitvorming.

Enkel op die manier kan een echte evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in de politiek bereikt worden.

Streven naar gelijke kansen is een werk van lange adem, maar we zijn alleszins op de goede weg...

¹³ Zie de Genderaanbevelingen van Zij-kant.

¹⁴ Zie de overwegingen in het_Verslag van het Vlaams Parlement, zitting 2005-2006 d.d. 17 januari 2006, stuk 637 (nr. 4), p. 11.